

Taras Kermauner

Pomisleki Sladka jedrca trdih orehov ali Uvod v vprašanje zgodovine

Že nekaj časa je od tega, kar so družbene – razredne – elite (kulturniška, politična, pedagoška ...) prepričale ljudstvo, da narod in nacija, ki nimata (lastne) zgodovine, tako rekoč ne obstajata; vsaj kot enakopravna ne. Takšnemu prepričanju se upirajo le neizobraženi, zgolj potrošniki-življači pridobljenih predmetov in pa, v novejšem času, tehničisti ali tehnokrati, ki črtajo s sporeda razsežnost časa, posebno preteklost, ki da je le obremenjujoča; hočejo živeti le v zdajšnjem času sodobnosti. Že pred skoraj pol stoletja je moja-naša grupa v Perspektivah pisala zoper ta nazor; smo tudi mnogo prevajali iz evropske filozofske literature, ki je zgolj tehničnega človeka označevala za enodimenzionalnega.

Zgodovina pa ni samoumevna. Če opaziš in priznaš, da se nekaj dogaja (z velikimi grupami, državami, narodi, razredi), je potrebno, da doženeš, kaj se dogaja; tega pa ni mogoče dognati, če si ne postaviš meril. Najprej vrednosti, ki da jih krije v sebi zgodovina, nato ciljev, ki jih mora zgodovina dosegati, da je prava. Začnemo razločevati med pozitivno zgodovino, to je tisto, v katero investiramo, kar imamo za vredno, in negativno zgodovino, tisto, s katero nas nenaklonjene nam sile ponižujejo, nam jemljejo naš jaz, ozemlje, suverenost, svobodo.

Zgodovinsko gledanje v modernem pomenu besede se je res lahko začelo šele po francoski revoluciji, po uveljavitvi glavnih vrednot avtonomije in svobode ter partikularizma ali pluralizma. Prej je pomenila zgodovina vrstjenje papežev in monarhov na prestolih in oltarjih, ti monarhi pa so bili le zastopniki boga kot najvišje in edine legitimitete. Pozabljamo, da je slovensko zgodovino zares odkril šele Linhart v svojem velikem delu Poskus zgodovine Kranjske (1788). Linhart ateist, ki mu Cerkev ni dovolila pokopa v posvečeno zemljo. Da se je o kmečkih puntih (razredno-ljudski vidik) začelo govoriti šele v 19. stoletju kot o zgodovinskem, celo pozitivnem dogodku za slovenski narod, ne pa kot o kriminalnem uporu zoper oblast po božji volji, klerike in plemiče oz. zoper cesarja, torej o etično-versko hudičevskem, kar najbolj grešnem. Puntji niso bili zgodovina, ampak odpad od zgodovine.

Kot skoraj zmerom se je KC prilagodila, sprejela vidik moderne zgodovine, a je zgodovino razložila v okvirih sicer nove paradigme po svoje. Slovenstvo je utemeljila na Brižinskih spomenikih, nato še bolj nazaj, na slovanskih svetnikih-apostolih Cirilu in Metodu; danes celo na škofu Hrenu, ki da je enakovreden Trubarju, enako zaslužen za razvoj slovenstva kot zgodovinskega procesa od etnije do državne nacije. Novo utemeljevanje zgodovine se je dogajalo v glavnem v 19. stoletju, katoliški duhovniki so pisali drame na to temo, s tem postajali narodni vzgojitelji, usmerjevalci, a na liniji Cerkev. Duhovnik Janez Bilc je (1868) napisal celo slavilno dramo o treh ne preveč verskih možeh, Zoisu, Linhartu, Vodniku, Slovenija oživiljena; igrali so mu jo pri Dramatičnem društvu, ki je bilo bolj svobodomiselnost, libe-

Foto Roman Špič

ralno. J. E. Krek je napisal dramski prizor Sv. Ciril in Metod stopita na slovansko zemljo, 1885. Prišlo je do povezave med KC, slovenstvom in slovanstvom. Zemlja na eni ravni ni bila le več povsem božja, ampak tudi slovensko-slovanska.

Čeprav je na koncu problem razrešil z velikodušnostjo, je sama drama bodočega ljubljanskega škofa A. B. Jegliča Slavija, 1870, slovenski ultranacionalizem, radikalno antinematstvo, antigermanstvo, to pa je poistevno s protestantstvom; narodna osvobodilna vojna se poveže z versko posvečevalno-svetovno vojno. V Nika Jeločnika Vstajenju kralja Matjaža, 1951, je dodan še antikomunizem, kritika Rdeče zveri, poraz nemštva; slovensko državno središče se preseli na točko koruške Gospe Svete. Mladi domobranski Junak priključuje izpod zemlje spečega novega starega slovenskega kralja, v prisposobi generala Leona Rupnika, ta se poveže s slovenskimi rojenicami in sojenicami iz Slavije in Valentinom Vodnikom iz Ilirije oživiljene, ki ni podan kot prostozidar (to dejstvo je prikrito), ampak kot katoliški duhovnik, celo menih. In smo dobili eno razlago zgodovine, eno – in seveda edino pravo – Zgodovino.

KC se je prilagajala akciji liberalcev ali svobodoumnežev, ki so že pri Linhartu postavili etnije-narode nad Cerkev. Prešeren je v tej točki igral dvoumno, dejansko na obe strani odprto vlogo. Eni so se sklicevali na Črtomirja konvertita, drugi na Črtomirja junaka; poezija dopušča vse. Vse bolj v prvi plan je prihajala zgodovina Karantanije. Nekateri historiografi Karantanije še danes ne

štejejo za slovensko tvorbo ali predhodnico, akademik Peter Štih; drugi dajejo knežji kamen – nekoč celo vojvodski stol – na slovensko zastavo. Kot da bi bil Krnski grad slovenska Akropola. (Zakaj ne moskovska Lubjanka ali beograjska Glavnjača?) Venetofili pravkar odkrivajo v blatu Bodenskega jezera (Balatona) ostanke največjih svetovnih palač, piramid, pagod in neboderov; na vseh piše: Venetus rex fecit. S tem da je poverila Evropska skupnost predsedovanje Sloveniji, je vsaj tacite priznala, da je Slovenija najstarejša, najpomembnejša evropska nacija; morda pa je kot nekoč skitska tudi ustanoviteljica Kazahstana. V postmoderni družbi je vse mogoče. Reklama pravi: Zaželite si in dobili boste! A kaj? Brco v rit, dodajam jaz. To je brco v prepad-nič zgodovine.

Z metaforo govorimo o osebnosti zgodovini človeka; najveličastnejša je zgodovina sveta, od Stvarjenja do danes. Največ – najučinkoviteje, najbolj strastno, najbolj ideološko – pa se govori o zgodovinah narodov-nacij-držav. Slovenci komaj kdaj začnemo kak javen spis s stališča SAPO (svobodne avtonomne posamezne osebe); skoraj zmerom s kolektivnega MI. Ne zanima nas niti zgodovina Evrope. Na Evropsko skupnost gledamo kot na molzno kravo: čim več izsesati iz nje (črpati, črpati!), čim manj ji dajati. Nismo danes po strukturi zajedavci, tj. potrošniki? Novi kandidat za ameriškega predsednika se ima za predstavnika »razreda« potrošnikov. Slovenci se ne zavedamo, kakšne strahote so se dogajale v nacionalističnih in še prej versko razdvojenih Evropah, v muslimansko-katoliško-protestantskih vojnah: v francosko-angleško-

nemških. Koliko Slovencev je poginilo na ruski fronti, v Napoleonovem in Hitlerjevem osvajalnem pohodu! Koliko v boju s Turki!

Današnja Evropska skupnost vsaj za nekaj časa zagotavlja glede tega mir; ni bistvo njen visoki gmotni standard, ampak prekinitev medevropskih vojn, za katero pa mora biti dan pogoj: da ni več vrhovna vrednota Naša Cerkev, Naš narod, Naš razred. (Kako bo obstajal razred potrošnikov brez razreda delavcev ali tehnokratov?) Kdor porablja svoje energije in strast za konflikte na Dragonji, kdor mi očita – nekdo v pismu pred mesecem dni –, da sem izdajalec, če ne priznam slovenske meje na Mirni, kliče nazaj zle duhove, ki so se nato potešili le v desetisočglavih morijah.

Še pred sto leti smo slavili zmago pri Sisku, barona Laudona; nato slavne poraze, ki so bili za perverzne mazohiste zmage, na Ceru, na Kosovem polju, danes pri Dražgošah, a tudi pri Sv. Urhu in Teharjah. Zmage veljajo največ; a človeška psiha je tako ustrojena, da zlahka najhujše poraze reinterpreterira v najbolj veličastne versko-moralne zmage, od Miloša Obilića nad sultanom Muratom pa do zmage XIV. divizije nad feldmaršalom von Kremschnidtom. Matevžu Hacetu je moral general von Spuckgasser v znak predaje položiti svoje umetno zobovje v parti-zansko čepico. (Obstaja originalni fotos Joca Žnidaršiča).

Šele rahlo sem zagrizel v kost, ki se ji pravi zgodovina. Upam, da mi bodo bralci sledili do sladkega kostnega mozga. Reklama vzgaja: zakaj ne bi mogli živeti sladkega življenja tudi vi? ■